

<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/mariupol-yak-zaraz-viglyadaye-i-v-yakih-umovah-zhivut-ukrajinci-fotoreportazh-novini-ukrajini-50307415.html> (дата звернення: 17.04.2023).

*Катерина Магула,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент **Наталія Дащенко***

НАРАЦІЯ У МЕДІАТЕКСТАХ ПЕРІОДУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

З першого дня повномасштабного вторгнення РФ в Україну війна стала основною темою усіх повідомлень у засобах масової інформації. Серед них можна зустріти різні за жанрами медіатексти: замітки, інтерв'ю, репортажі, кореспонденції, огляди. Вони регулярно з'являються у друкованих виданнях і в інтернет-ресурсах.

Націленість на сприйняття реципієнтом матеріалу / повідомлення завжди мотивувала журналістську працю. Тому важливим складником медіатвору є спосіб подання інформації, тобто застосовані способи нарації. Аналіз медіатекстів з цього погляду актуальний, оскільки звертається до персоналізації викладу, розуміння структури матеріалів, акцентує на розвиткові критичного мислення як авторів, так й аудиторії ЗМІ.

Мета – дослідити способи нарації у медіатекстах, які інформують про події в Україні у період війни. Джерельною базою слугують тематичні матеріали сайтів «Радіо Свобода», «Еспресо» та «Суспільне» (29.03.2023 – 02.04.2023).

Нарація є важливою складовою кожного медіатексту, адже лише за допомогою фактів складно досягнути розуміння у масової аудиторії. Тому авторська майстерність залучає різні форми і способи подання інформації. Форми викладу у художньому тексті ґрунтовно дослідила М. Крупа, виокремивши два типи організації змістово-фактичного матеріалу: власне авторський виклад, коли автор є оповідачем; передоручення авторського слова оповідачеві(ам) [3].

У сучасному медіатексті ці типи також реалізуються у різних мовленнєвих структурах: авторському мовленні, прямій мові (достовірно відтвореному чужому мовленні), елементах внутрішнього мовлення (не промовлених словах особи, ймовірних думках), непряме мовлення, яке не зовсім точно передає слова мовця (переповідає), близьке до останнього – невласне-пряме мовлення. Усі ці форми викладу певним чином персоналізують інформацію. У медіатекстах розповідність окреслює наближеність/ віддаленість автора щодо представлюваної інформації.

Відомо, що у кожного ЗМІ існують певні норми роботи: часто редакційне завдання окреслює жанр, тематику, ідею тощо. Зважаючи на людський фактор, розуміємо, що манера та стиль письма залежить безпосередньо від журналіста, його досвіду, світогляду, грамотності. Саме через це чинник персоналізації відіграє важливу роль у поданні і сприйнятті інформації: журналіст самостійно обирає спосіб, яким повідомлятиме про певні події, як персоналізуватиме розповідь. Ми припустили, що структурно-композиційні особливості медіаповідомлень зумовлені такими способами нарації: відсторонена оповідь; переповідання або цитування; розповідь узагальненого оповідача. Далі спробуємо простежити, як вони представлені в матеріалах досліджуваних медіа.

На сайті «Радіо Свобода» проаналізовано 100 матеріалів, у 38-ми з яких переважає відсторонена оповідь, у 60-ти спостерігаємо переповідання або цитування, у двох присутній узагальнений оповідач (див. рис. 1). Наприклад, у матеріалі «МОК відреагував на рішення України заборонити спортсменам змагатися в турнірах із росіянами» (02.04.2023) переважає відсторонена оповідь, що виражається у структуруванні інформації та її дієслівному оформленні через 3-ю особу множини, що створює семантику узагальненості: *«Комітет назвав такі умови допуску спортсменів: вони мають виступати в нейтральному статусі, без використання прапорів, гімнів та символіки своїх країн; вони мають виступати індивідуально, без допуску до командних змагань; спортсмени не повинні підтримувати вторгнення в Україну; спортсмени не повинні бути представниками збройних сил чи силових відомств»* [4]. Бачимо, що автор подає матеріал відсторонено, ніяк не виявляючи власного «Я». Відсторонену подачу також можемо ідентифікувати за послідовністю викладу, відсутністю емоційних елементів, неможливістю простежити ставлення автора до теми публікації.

У матеріалі «Подольак: країни Радбезу ООН повинні бойкотувати засідання під головуванням РФ» (01.04.2023) переважає переповідання та цитування: *«Радник голови Офісу президента також зазначив, що Росія порушує статут й щонайменше має бути позбавлена присутності в ООН. «Тому, мені здається, що країни-члени Радбезу мають говорити не про жарт, а бойкотувати протягом квітня будь-які засідання під егідою РФ, тобто не приходити на ці засідання... Це єдиний механізм, щоб поставити крапку в цьому нонсенсі», – наголосив Подольак»* [6]. На прикладі уривка бачимо, що автор медіатексту переповідає (використовує непряму мову) і цитує слова посадовця, щоби чітко висвітлити тему. Це дозволяє читачу робити власні висновки, а не сприймати інформацію через призму бачення журналіста.

На сайті «Еспресо» також проаналізовано 100 матеріалів, у яких фіксуємо переважання відстороненої оповіді (58) та переповідання або цитування (37), від імені узагальненого оповідача побудовано 5 текстів (див. рис. 1).

Відсторонена оповідь у повідомленні «За минулу добу кількість українців, які повернулися з-за кордону, зросла на 17 тисяч» (02.04.2023) інформує: *«За добу 1 квітня західні кордони України з ЄС та Молдовою перетнули 95 тисяч осіб та 21 тисяча транспортних засобів. Пасажиропотік порівняно з попередньою добою зріс на 17 тисяч осіб»* [2]. На цьому прикладі бачимо, що журналіст використовує факти і не застосовує ніяких засобів емоційного забарвлення. Для відстороненого оповідача характерно те, що під час прочитання матеріалу неможливо зрозуміти ставлення автора до події чи явища, відсутнє будь-яке пояснення. Тому кожен читач може трактувати інформацію по-своєму, що залежить від багатьох позамовних чинників (сфери діяльності, ерудиції, світоглядних цінностей тощо). Саме тому відсторонена оповідь має бути максимально чіткою й однозначною, щоби не зумовити хибного розуміння.

Цитування, як спосіб нарації, дає журналістові можливість підтвердити власні думки словами авторитетної особи. Це ефективно тому, що масова аудиторія звикла довіряти позиціям експертів. Також завдяки цитуванню автор позбавляє себе можливих фактологічних помилок або неправильного трактування: прочитавши дослівно передану фразу, читач намагатиметься зрозуміти саме автора цитати, а не журналіста, який написав матеріал. Наприклад, як у повідомленні «"Дуже складне військове завдання": Генерал Міллі прокоментував ймовірність перемоги України цього року» (01.04.2023): *«"Я не думаю, що це буде зроблено в найближчій перспективі цього року", – зазначив американський генерал. Проте він наголосив на тому, що хоч це і дуже складне військове завдання, але воно можливе до виконання»* [1].

Публікація «Мордор круто збільшив видатки на війну» (01.04.2023) залучає читача: «Тепер ми з вами можемо порахувати: федеральний бюджет росні складає \$ 379,5 млрд. Загальний чек на «національну оборону» – через надмірну засекреченість – математично скласти важко, але він аж ніяк не може бути меншим за \$ 222 млрд (\$ 144 млрд видатків на війну + \$ 78 млрд)» [5]. За допомогою займенників ми з вами автор ніби заохочує читача до підрахунків, а це викликає довіру до оповідача і бажання взаємодіяти з матеріалом.

На сайті «Суспільного» також проаналізовано 100 матеріалів, у яких спостережено переважання відстороненої оповіді (51) та переповідання або цитування (49), текстів з узагальненим оповідачем не зафіксовано (див. рис. 1). Як уже зазначалося, відсторонена оповідь застосовується у тих випадках, коли потрібно подати або суто фактологічну інформацію, або дати читачам можливість самостійно трактувати подію, а також продумувати причини та наслідки без натяків автора матеріалу. Коли мова йде про проблеми суспільного характеру, то цитування доречно майже в усіх випадках. Так масовий читач отримує можливість почути думку людей з перших вуст, а не в модифікованому журналістом варіанті.

Рис. 1. Співвідношення домінантних способів наративу у матеріалах досліджуваних медіа

Висновки. У роботі медійника важливим є вміння правильно обирати спосіб подання інформації, регулювати рівень персоналізації та відстороненості, передбачати сприйняття аудиторії. Хоч на досліджуваних сайтах часто висвітлено однакові теми і навіть співпадають цитовані особи, публікації належать до широкого спектру жанрів, а спосіб подання інформації відрізняється. Адже кожне медіа і його журналісти мають власний стиль, що впливає вибір способу ведення оповіді, а розповідність окреслює наближеність / віддаленість автора щодо представляваної інформації. Тому в масиві проаналізованих текстів інформаційних жанрів переважають відсторонена оповідь, переповідання і цитування. Автор знає чому і для кого пише, і відповідно обирає спосіб наративу, аби не викликати хибного розуміння.

Список використаної літератури

1. «Дуже складне військове завдання»: генерал Міллі прокоментував ймовірність перемоги України цього року. 01.04.2023. URL: <https://espresso.tv/duzhe-skladne-viyskove-zavdannya-general-milli-prokomentuvav-ymovirnist-peremogi-ukraini-tsoGORICH>
2. За минулу добу кількість українців, які повернулися з-за кордону, зросла на 17 тисяч. 02.04.2023. URL: <https://zahid.espresso.tv/za-minulu-dobu-kilkist-ukraintsiv-yaki-povernulisya-z-za-kordonu-zrosla-na-17-tisyach>
3. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010.
4. МОК відреагував на рішення України заборонити спортсменам змагатися в турнірах із росіянами. 02.04.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-olimpiada-mok-sport-smeny-rosiya-viyna/32345256.html>
5. Мордор круто збільшив видатки на війну. 01.04.2023. URL: <https://espresso.tv/mordor-kruto-zbilshiv-vidatki-na-viynu>
6. Подоляк: країни Радбезу ООН повинні бойкотувати засідання під головуванням РФ. 01.04.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-podolyak-radbez-oon-rosiya-boykot/32345224.html>

*Марія Філіпович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Тернопільський національний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Олеся Мединська*

ВИСВІТЛЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛАХ

Російсько-українська війна змінила медіаландшафт України та медіапотреби споживачів інформації. Суттєвих трансформацій зазнало інформаційне теле- та радіомовлення, яке здійснювали загальнонаціональні телеканали. З метою інформування громадськості про збройну агресію РФ проти України медіагрупи «1+1 Media», «Starlight Media», «Inter Media Group», «Медіа Група Україна», Суспільний мовник та державний телеканал «Рада» об'єдналися, щоб спільно продукувати контент для марафону «Єдині новини». Такі зміни призвели до зниження рівня плюралізму в телевізійних і критики експертного середовища.

Варто зазначити, що в пошуках оперативної інформації про військові події аудиторія ЗМІ змінила свої інформаційні пріоритети. Попри те, що у перші місяці повномасштабного вторгнення «Єдиний марафон» був важливим джерелом інформування про війну, аудиторія загальнонаціональних медіа скорочується і переходить у соціальні мережі.

За результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології, яке було проведене на замовлення ОПОРИ у травні 2022 року, 76,6% українців отримують новини із соцмереж, 66,7% – з телебачення, 61,2% — з інтернету (не включаючи соціальні мережі). Радіо наразі слухають близько 28,4% громадян України, а друковані ЗМІ читають лише 15,7% респондентів [4]. Опитування USAID-Internews (листопад 2022 року) показало, що 74% респондентів для отримання новин користуються соцмережами,